

โรงเรียน Stand Alone : คุณภาพของการศึกษาพื้นที่ห่างไกล*

STAND ALONE SCHOOLS : QUALITY OF EDUCATION IN REMOTE AREAS

วิมลสิริ ประเทือง,
Wimonsiri Prathueang
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1
Phrae Primary Educational Service Area Office 1
E-mail : wimonsiri64@nu.ac.th

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องให้ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป โรงเรียนเป็นสถาบันที่สำคัญในการจัดการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากอัตราการเกิดของประชากรลดต่ำลง ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ การบริการจัดการโรงเรียนขนาดเล็กจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง จึงมีการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพของชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียน การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนนั้นทำได้หลายวิธี ซึ่งผู้บริหาร ครู และชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร พื้นที่สูงบนเกาะ หรือการคมนาคมไม่สะดวกที่ไม่สามารถไปเรียนร่วมกับโรงเรียนอื่นได้มีการพัฒนาทักษะที่หลากหลาย สร้างโอกาสในการพัฒนาทักษะทางสังคม ส่งเสริมทักษะอาชีพและการมีงานทำ ทั้งนี้ทุกภาคส่วนจะต้องมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนและบริหารจัดการเรียนรู้ในทุกกิจกรรมที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาคูณภาพการศึกษาในโรงเรียน Stand Alone เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งไม่จำกัดคุณภาพ การศึกษาแต่ในสังคมเมือง

คำสำคัญ : โรงเรียน Stand Alone, คุณภาพของการศึกษา, พื้นที่ห่างไกล

* Received 16 June 2023; Revised 29 June 2023; Accepted 30 June 2023

Abstract

Quality and efficient education management must continue to keep up with the times. That has changed Schools are important institutions in education management. Small schools tend to increase steadily. This is partly due to the declining birth rate. Affecting student quality and administrative efficiency Small school management services are therefore very important. Therefore, quality community schools are managed to reduce inequality and increase educational opportunities for students. Learning management that enhances the ability of learners can be done in many ways. Administrators, teachers and communities must participate in learning management to open up opportunities for learners who live in remote areas, highlands, islands or inconvenient transportation that cannot be combined with other schools. have developed a variety of skills Create opportunities to develop social skills Promote vocational skills and employment. All sectors must participate in the promotion. Support and manage learning in all activities that will help develop the quality of education in Stand Alone School for the greatest benefit of learner learning. which does not limit the quality of education but in urban society.

Keywords : Stand Alone School, Quality of Education, Remote Area

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีความสามารถที่จะปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนในยุคโลกาภิวัตน์ การจัดการการศึกษาควรจัดให้เป็นแนวทางที่เหมาะสม กับสภาพความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคมไทย และเพื่อให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้เป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2542, น. 1) และแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2559) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเป็นจุดหมายหลัก เนื่องด้วยได้ตระหนักถึง

ความสำคัญในการพัฒนาคนและคุณภาพของคน ด้วยเหตุผลที่ว่าคนเป็นทั้งเหตุปัจจัยและผลลัพธ์ที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศโดยมุ่งพัฒนาชีวิต ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจและสังคม เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ มีคุณลักษณะมองกว้าง คิดไกล มีความใฝ่รู้และพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่เสมอสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดนโยบาย และแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กที่สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลที่ผ่านมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งการสร้างโอกาส และความเสมอภาคทางการศึกษา ลดภาระค่าใช้จ่ายผู้ปกครองตามนโยบายเรียนดีเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ เช่น การจัดรถโมบายคอมพิวเตอร์เคลื่อนที่ การหมุนเวียนครูเข้าสอน การพัฒนาครูด้านภาษาอังกฤษ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รูปแบบการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) สร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดการพัฒนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดย ช่วยเหลือแบ่งปันในเรื่องทรัพยากร อาคารสถานที่ สื่อ วัสดุและอุปกรณ์การพัฒนาใช้สื่อเทคโนโลยีการศึกษา ทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ให้กับโรงเรียนขนาดเล็ก การสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนา และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยช่วยเหลือแบ่งปัน ในเรื่องทรัพยากร อาคารสถานที่ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เร่งพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่สามารถยุบได้ กำหนดยุทธศาสตร์การปรับปรุงคุณภาพการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก สร้างวิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศด้วยหลากหลายรูปแบบ เช่น ไตรภาคี จตุภาคี ศูนย์ปัญญาวิชาการ การบริหารจัดการแบบ ศูนย์โรงเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้จัดเพิ่มงบประมาณ เงินอุดหนุนรายหัวให้กับนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กทั้งระดับประถมศึกษาที่มีนักเรียน 120 คนลงมาและโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีนักเรียน 300 คนลงมา และจัดทำโครงการวิจัยเพื่อกำหนดอนาคตโรงเรียนขนาดเล็กของประเทศไทย จากที่กล่าวมาข้างต้น พบว่า ในทุกภาคส่วนได้ตระหนักและให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กให้เท่าเทียมโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ เพื่อเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และเพื่อสร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

แต่จากการดำเนินงานที่ผ่านมายังพบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน เช่น สภาพภูมิศาสตร์ สภาพทางสังคม ความต้องการของครู ตลอดจนความต้องการของชุมชน จึงจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจที่มีเป้าหมายเดียวกันคือคุณภาพของนักเรียน โดยคณะกรรมการได้พิจารณาแล้วเห็นว่าการแก้ไขปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการและการส่งเสริมความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ควรให้มีการควมร่วมมือโรงเรียนขนาดเล็ก โดยคำนึงถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพทางสังคม และความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยให้คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของ

กระทรวงศึกษาธิการในภูมิภาคเป็นองค์กรในการกำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์และวิธีการในการ
ควมรวมโรงเรียนขนาดเล็ก และให้สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐาน (สพฐ.) เป็นองค์กรรับนโยบาย หลักเกณฑ์และวิธีการไปสู่การปฏิบัติโดยจะมีผลดี ดังนี้
1) การควมรวมโรงเรียนขนาดเล็กเป็นนโยบายการบริหารจัดการโรงเรียนที่มีความชัดเจน สร้าง
ความเข้าใจให้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียน และชุมชน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ
ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความขัดแย้งที่อาจเกิดจากความหวงแหนชุมชน และท้องถิ่นสร้าง
เครือข่ายภาคีทาง การศึกษาส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษา 2) มีการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาที่ประหยัด คุ่มค่า ทั้งบุคลากร วัสดุ
อุปกรณ์ เนื่องจากการควมรวมโรงเรียนทำให้มีครูสอนครบทุกชั้น มีจำนวนนักเรียนต่อห้อง
มากขึ้น มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอน มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ในแต่ละโรงเรียนที่มี
การควมรวม 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
4) อำนวยความสะดวกในการเข้ารับบริการทางการศึกษา ทำให้ประชากรวัยเรียนได้รับการ
ศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ และ 5) ลดค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ปกครองในการส่งบุตรหลาน
เข้าเรียนพิเศษ เนื่องจากโรงเรียนมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการส่งเสริมการจัดการศึกษา
จึงสามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างเต็มตามศักยภาพในแต่ละบุคคล (สภาขับเคลื่อนการ
ปฏิรูปประเทศ, 2559, น. 5)

จากสภาพปัญหาข้างต้น การจัดการเรียนรู้ที่จะทำให้เกิดคุณภาพการศึกษาในพื้นที่
ห่างไกลได้นั้น ต้องออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน วัฒนธรรม
วิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยเชื่อมโยงการ เรียนรู้จากห้องเรียนสู่ชุมชน ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ
ภายในสถานการณ์จริง ปรากฏการณ์จริง โดยมีครูผู้สอน และชุมชนเข้ามาทำหน้าที่เป็น
ผู้สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ผ่านกลยุทธ์ที่สำคัญ 6 ประการ (Melaville, 2015, p. 40) ได้แก่

- 1) การเชื่อมโยงวิทยากรสู่การให้บริการชุมชน
- 2) การจัดประสบการณ์เรียนรู้การเป็นพลเมืองที่ดี
- 3) การจัดการเรียนรู้ผ่านบริบทสภาพแวดล้อมโรงเรียนและชุมชน
- 4) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ผ่านสถานการณ์ที่สนใจ
- 5) การจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนร่วม
- 6) การเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์

อันจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เกิดสมรรถนะการคิดขั้นสูง
ทั้งนี้การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้นั้น ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุน
ในหลากหลายมิติ เพื่อให้โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล Stand Alone นั้น มีคุณภาพการศึกษาอย่าง
แท้จริง

โรงเรียน Stand Alone

โรงเรียน Stand Alone หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาหรือโรงเรียนขยายโอกาสที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ทุรกันดาร พื้นที่สูง บนเกาะหรือการคมนาคมไม่สะดวก ทำให้นักเรียนไม่สามารถมาเรียนในโรงเรียนอื่นได้โดยนโยบายสำคัญของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมุ่งหวังให้โรงเรียนได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพและปลอดภัย สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) โดยได้มีการกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนโครงการภายใต้กรอบการดำเนินงานและจุดเน้น 7 ด้าน ได้แก่

- 1) ความปลอดภัยของผู้เรียน
- 2) ระบบประกันคุณภาพการศึกษา
- 3) การพัฒนาครู
- 4) การเรียนการสอน
- 5) การวัดและประเมินผล
- 6) การนิเทศ กำกับและติดตาม
- 7) Big Data

ทิศทางการพัฒนา

- 1) จัดทำ MOU ระหว่างโรงเรียนหลักร่วมกับโรงเรียนเครือข่าย และระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาร่วมกับโรงเรียน Stand Alone รวมทั้งกำหนดแนวทางการรองรับนักเรียนเพื่อส่งต่อต่างระดับ
- 2) มีการจัดสรรงบประมาณ ครุภัณฑ์ ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง
- 3) คัดเลือกโรงเรียนคุณภาพที่มีความพร้อมแต่ละจังหวัด เพื่อเป็นแบบอย่างความสำเร็จ
- 4) จัดสร้างบ้านพักครูของโรงเรียนคุณภาพ อำเภอละ 1 แห่ง โดยสร้างชุมชนบ้านพักครูในโรงเรียนที่ สะดวกต่อการเดินทาง และปลอดภัยต่อการพักอาศัย

การส่งเสริมคุณภาพโรงเรียน Stand Alone

การพัฒนาหรือหาแนวทางที่จะส่งเสริมคุณภาพโรงเรียน Stand Alone นั้น ต้องเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการตามบริบทของชุมชน เพื่อให้การพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อให้นักเรียนที่อยู่ในพื้นที่

ห่างไกลได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง แม้จะอยู่ในพื้นที่ห่างไกลที่เหมือนเป็นภาระด้านงบประมาณในเรื่องของการจัดการศึกษา แต่เมื่อมองมุมกลับพบว่าสิ่งที่เป็อุปสรรคเหล่านี้ อาจเป็นโอกาสที่ดีในการส่งเสริมการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ต่อยอดในด้านอาชีพ ซึ่งหากเมื่อชุมชนเข้มแข็งแล้วก็อาจจะเป็โอกาสดีที่จะช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้โรงเรียน ได้พัฒนาคุณภาพการศึกษาไปตามบริบทของชุมชนเหล่านั้นได้อย่างมีคุณภาพ โดยผ่านรูปแบบ การพัฒนาอย่างเป็รูปธรรม (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2563) ซึ่งสามารถ ดำเนินการได้ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ควบคู่กับทักษะอาชีพ โรงเรียนต้องมีกระบวนการที่จะ ส่งเสริมสนับสนุน ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติ มีการจัดการเรียนรู้แบบ บูรณาการโดยนำสิ่งที่มีคุณค่าในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งนักเรียน เป็ผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้ตามศักยภาพ สร้างองค์ความรู้ ได้ด้วยตนเอง เน้นการสอนแบบทฤษฎีควบคู่ไปกับการปฏิบัติจริง เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ จากประสบการณ์ตรง ฝึกให้นักเรียนมีวินัยในการทำงาน สิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้ นักเรียนภูมิใจ ในผลงานของตนเอง นักเรียนได้เรียนรู้ในทักษะอาชีพที่ตนเองสนใจ เรียนรู้ทักษะในการทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้ การจัดการเรียนการสอนด้านทักษะอาชีพในโรงเรียนมีการส่งเสริมให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ทำให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญกับการพัฒนาทักษะด้าน อาชีพเพราะสามารถนำทักษะเหล่านี้ ไปต่อยอดอาชีพต่อไปภายหลังจากการจบการศึกษา

2. สร้างเครือข่ายการศึกษาเพื่อช่วยลดความเหลื่อมล้ำ ความเหลื่อมล้ำเป็ปัญหา ที่ฝังรากลึกอยู่ใน สังคมไทยมาเป็เวลานาน และคาดว่าจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นหลังการ ระบาดของโควิด -19 สิ้นสุดลงการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็สิ่งที่ทุกรัฐบาลให้ความสำคัญ มาอย่างต่อเนื่องแต่การดำเนินนโยบายส่วนใหญ่ยังเป็การแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ไม่ใช่การ แก้ปัญหาในระยะยาว เช่น การจ่ายเงินช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย ผ่านโครงการบัตรสวัสดิการ แห่งรัฐ ซึ่งส่งผลให้ภาระทางการคลังเพิ่มขึ้น ซึ่งการที่จะช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ไม่ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ห่างไกล นั่นก็คือการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาโดยที่หน่วยงานหรือ องค์กรภายนอกต้อง เข้ามาร่วมกันส่งเสริม สนับสนุนเพื่อให้โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลได้มีโอกา สทางการศึกษาเท่าเทียมกัน อีกทั้งเครือข่ายทางการศึกษาเหล่านี้จะเป็การเชื่อมโยงโอกาส ทางการเรียนรู้ในทุกมิติเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทาง การศึกษาให้ได้มากที่สุด

3. ส่งเสริมคุณภาพชีวิตครู นอกจากการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สถานศึกษาแล้ว การพัฒนาคุณภาพชีวิตครูก็เป็อีกปัจจัยที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้ผลดี ยิ่งขึ้น ซึ่งคุณภาพชีวิตการทำงานเป็ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ สภาพการ ดำรงชีวิตที่ดีจะทำให้เอื้อประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งเกิดแรงจูงใจในการทำงาน มีขวัญและกำลังใจทำให้งานประสบผลสำเร็จ การเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ครูนั้นเป็

กระบวนการที่มีความสำคัญและมีความสัมพันธ์กับการบริหารทรัพยากรในองค์กรเป็นอย่างมาก เช่น การบริหารเงินเดือน การพัฒนาโอกาสในความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน การให้ความสำคัญปลอดภัยในการทำงาน การสร้างบรรยากาศที่ดีในการปฏิบัติงาน การส่งเสริมความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน ทั้งนี้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตครูนอกจากจะทำครูเกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพของตนแล้วยังส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานและ ประสิทธิภาพผลของการทำงานอีกด้วย

4. การสร้างครูคืนถิ่น (Kru love home) คือ โครงการที่รับครูบรรจุในท้องถิ่นตัวเอง เพื่อป้องกันปัญหาการย้ายออกของครูต่างถิ่น จุดประสงค์หลักของโครงการ เพื่อคัดเลือก คนดี คนเก่งเข้ามาในวิชาชีพครู เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว สามารถบรรจุในภูมิลำเนาตนเอง เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ลดปัญหาการโยกย้ายแก้ปัญหาคาดแคลนครูในพื้นที่การศึกษา โครงการที่จะเน้นพื้นที่เป็นหลัก มุ่งให้สถาบันฝ่ายผลิต ครูในพื้นที่ทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย ปรับบทบาทและวิธีการผลิตและพัฒนาครู เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาร่วมกัน ยกย่องคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ แสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในสถาบัน ฝ่ายผลิตครูด้วยตนเอง และหน่วยงานผู้ใช้ครูในท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการผลิตและพัฒนาครู ร่วมรับผิดชอบต่อผลผลิตของตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดจนมีการพัฒนาและติดตาม เป็นพี่เลี้ยงให้กับครูเหล่านั้น

5. สร้างการมีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้ โรงเรียน Stand Alone เป็นโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล มีความยากลำบากในการจัดการศึกษา ตลอดจนขาดการนิเทศ กำกับและ ติดตามจากทางสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา จึงจำเป็นต้องมีรูปแบบการจัดการ เรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างความตระหนัก การมีส่วนร่วมและการรับผิดชอบต่อ การจัดการศึกษา ครูผู้สอนต้องสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อร่วมกัน วางแผน ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ และการดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้การศึกษาเกิดประสิทธิ ภาพมากที่สุด

6. การใช้หลักสูตรบูรณาการ การจัดหลักสูตรที่มีการเชื่อมโยงสาระสำคัญของวิชา ที่สัมพันธ์กันมา ผสมผสานจนเกิดเป็นเนื้อหาใหม่ที่เป็นองค์รวม และสอดคล้องกับสภาพจริง ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยความหมาย กิจกรรมในการเรียนการสอนครอบคลุมเนื้อหาได้ กว้าง ช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่ต่อเนื่อง ซึ่งการใช้หลักสูตรบูรณาการนั้น เป็นการ แก้ปัญหาโรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้น ไม่ครบกลุ่มสาระ เพราะการบูรณาการเนื้อหาวิชาจะ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ และแก้ปัญหาได้อย่างรอบ ด้านในทุกมิติ

จะเห็นได้ว่า โรงเรียน Stand Alone ในพื้นที่ห่างไกล สามารถพัฒนาการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนตลอดจนสร้างสังคมมิติให้เกิดขึ้นโดยการดึงหน่วยงานทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมกันในการแก้ปัญหาส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา และเสริมแรงครูผู้สอนให้มีทัศนคติที่ดีในการจัดการเรียนรู้กับโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลซึ่งเมื่อทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้แล้วนั้น โรงเรียน Stand Alone ก็จะมีคุณภาพการศึกษาที่ทัดเทียมโรงเรียนทั่วไปอย่างแท้จริง

แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพโรงเรียน Stand Alone

การจัดการเรียนรู้ในบริบทของโรงเรียน Stand Alone ให้มีคุณภาพนั้น ต้องออกแบบการจัดการ เรียนรู้ให้อยู่ในสถานการณ์จริงที่เหมาะสมกับบริบท สภาพแวดล้อม วิถีชีวิตตลอดจนวัฒนธรรมในชุมชน เพราะสภาพแวดล้อมในชุมชนจะเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้มากที่สุด เนื่องจากในชุมชนท้องถิ่นมีทรัพยากรที่หลากหลาย ปราชญ์ชาวบ้านตลอดจนภูมิปัญญาและกระบวนการทางสังคมที่จะคอยหล่อหลอม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีทัศนคติที่ดีต่อชุมชนสังคม และสามารถพัฒนาพฤติกรรมเชิงบวกที่มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์อีกด้วย โดยแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้โรงเรียน Stand Alone เกิดคุณภาพได้นั้น มีหลากหลายวิธี ดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-Based Learning)

กระบวนการ จัดการเรียนรู้ที่นำปรากฏการณ์ในโลกแห่งความจริงในสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชุมชน มาเป็นประเด็นกระตุ้น ความสนใจ นำไปสู่กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เชื่อมโยงระหว่างสาระวิชา ร่วมกับเทคนิค กลยุทธ์การสอน และเครื่องมือ เพื่อสร้างความรู้ และทักษะข้ามพิสัยภายใต้บริบทที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน ผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และเป็นความรู้ที่คงทนติดตัวผู้เรียนตลอดไป

2. การเรียนรู้ผ่านโครงงาน (Project-Based Learning)

การเรียนรู้ที่จัดประสบการณ์ ในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้เรียนเหมือนกับการทำงานในชีวิตจริงอย่างมีระบบ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา วิธีการหาความรู้ความจริงอย่างมีเหตุผล ได้ทำการทดลอง ได้พิสูจน์สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง สิ่ง que ผู้เรียนได้รับจากการเรียนรู้แบบโครงงานนอกจากจะเรียนรู้การแก้ปัญหา แล้ว ผู้เรียนยังสามารถเกิดทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือกันแก้ปัญหา เป็นทักษะทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้ ผ่านโครงงานอีกด้วย

3. การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม (Activity-Based Learning)

การจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเป็น รูปแบบที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ครูผู้สอนได้ออกแบบ โดยการจัดสภาพแวดล้อมไว้อย่างเหมาะสม จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ จากการสำรวจ ทดลอง และการสร้างสรรค์ผลงานร่วมกับผู้อื่น ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ มีความสุขและความเพลิดเพลินในสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

4. การเรียนรู้ผ่านบทบาทสมมุติ (Role Play) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้จำลองบทบาท สมมติกับสถานการณ์ที่ครูสร้างขึ้นที่มีความใกล้เคียงกับความเป็นจริง สิ่งที่นักเรียนแสดงออกมาจะเป็นการ แสดงออกถึงวิธีการคิด ความเข้าใจกับเรื่องราวโดยครูจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ขึ้นมา เพื่อให้เริ่มทำการสอนเกี่ยวกับบทเรียนนั้น ๆ และทำการหย่อนเรื่องราวที่น่าสนใจและชวนให้นักเรียนได้ลองนำตัวเอง เข้าสู่สถานการณ์นั้นตามไปด้วย และทำการเลือกผู้แสดงที่จะทำการถ่ายทอดเรื่องราวนั้น และครูจะวิเคราะห์ และอภิปราย ข้อดีของการสอนลักษณะนี้ คือช่วยพัฒนาการตัดสินใจและการเผชิญสถานการณ์ที่หลากหลาย

5. การเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง (Case study) เป็นการให้นักเรียนได้ศึกษาเรื่องราวตัวอย่างที่ครูหยิบยกหรือสร้างขึ้น เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ และทำการศึกษา และตอบคำถามจากประเด็นเหล่านั้น และนำผลคำตอบมาวิเคราะห์ ซึ่งข้อดีของการใช้กรณีตัวอย่างเป็นการช่วยพัฒนาระบบความคิด เพิ่มทักษะการคิด วิเคราะห์ ฝึกการแก้ปัญหาและพร้อมรับกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อื่น

6. การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการเนื้อหาตามหลักสูตรโดยเชื่อมโยงกับชุมชน ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงในชุมชน ภายใต้การมีส่วนร่วมระหว่างครูผู้เรียน และกลุ่มคนในชุมชน เช่น การไปศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม หัตถกรรม อาชีพ และองค์กรในชุมชน นอกเหนือไปจากการเรียนรู้ในห้องเรียน กระบวนการสำคัญของการเรียนรู้ใช้การสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ในเนื้อหาตามหลักสูตรและเข้าใจชุมชนมากขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการ เรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้และทักษะอย่างหลากหลาย

จะเห็นได้ว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน Stand Alone ในพื้นที่ห่างไกลนั้น จะต้องออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยศึกษาสภาพแวดล้อมบริบทของชุมชนเป็นฐาน ประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ต้องเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง ลงมือปฏิบัติจริง โดยมีครูผู้สอนและชุมชนเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ ชี้แนะ กระตุ้น ตลอดจนนิเทศ กำกับและติดตาม เพื่อให้ผู้เรียนนำทักษะที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเป็นทักษะการเรียนรู้ที่จะติดตัวผู้เรียนตลอดไป

บทสรุป

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียน Stand Alone นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา และพัฒนาทักษะอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายการศึกษาก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จ ตลอดจนการเสริมแรงให้กับครูผู้สอน โดยการพัฒนาคุณภาพชีวิตครูผู้สอนเพื่อเป็นการกระตุ้น และสร้างแรงจูงใจในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน การผลิตครูคืนถิ่น การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนการใช้หลักสูตรแบบบูรณาการ ปัจจัยเหล่านี้จะทำให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ โดยการจัดการเรียนรู้นั้น นอกจากปัจจัยภายนอกที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว การออกแบบการจัดการเรียนรู้ก็เป็นสิ่งสำคัญ การจัดการเรียนรู้ต้องมีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-Based Learning) การเรียนรู้ผ่านโครงงาน (Project-Based Learning) การเรียนรู้ผ่าน กิจกรรม (Activity-Based Learning) การเรียนรู้ผ่านบทบาทสมมติ (Role Play) การเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง (Case study) และ การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) เป็นต้น

ทั้งนี้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายย่อมเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้ส่งเสริมสนับสนุน ตลอดจนแก้ปัญหาผู้เรียนได้ตามบริบทสุดท้ายแล้วโรงเรียน Stand Alone ก็จะไม่ใช่วิทยาลัยที่ถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยวลำพัง แต่จะเป็นโรงเรียนที่มีพลังสร้างสรรค์และเกิดคุณภาพการศึกษาทัดเทียมโรงเรียนทั่วไปได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กัญจน์ชญาณ์ พลอยแสงฉาย, และจุมพจน์ วณิชกุล. (2560). รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนมาตรฐานสากล สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรมวิชาการ. (2542). แนวคิดและนโยบายกระทรวงศึกษาธิการพื้นฐานการปฏิรูปการศึกษาเพื่อประชาชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ดวงจันทร์ แก้วงพงพาน. (2564). การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน Community Based Learning : CBL เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และทักษะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วารสารสหวิทยาการเพื่อการพัฒนา. อุดรดิตต์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2564). กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน : บทสะท้อนจากประสบการณ์และการเรียนรู้. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร วิทยาเขตอีสาน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พัชรี สายบุญเยื้อน. (2564). นโยบายของภาครัฐกับแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ. วารสาร มจร เลย์ปริทัศน์เลย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2552). การนิเทศการสอน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สงัด อุทรานันท์. (2530). การนิเทศการศึกษา หลักการทฤษฎีและปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ. (2559). การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก. กรุงเทพฯ : สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). รายงานการประชุมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ. 3(4), 5.
- Melaville, A, Berg, A. C. and Blank M. J. (2015, May 20). Community-based learning : Engaging students for success and citizenship. Partnerships/Community. Paper 40. Retrieved on June 15, 2018, from <http://digitalcommons.unomaha.edu/slcepartnerships/40>.

